

Björnson og tann deyðsdømdi

eftir Jens Marius Jensen

Norska skaldið Bjørnstjerne Björnson var maður ið hevði áhuga fyrri mongum, og tók lut í umrøðu av teim flestu spurningum, ið vóru uppi í tíðini. Hann var uppi í tá skúla- og kirkjumál vóru umrødd, hann talaði fyrri bótting av korum verkamanna, tað var nærsagt ikki ein almennur spurningur í Noregi, hann ikki talaði ella skrivaði um. Í valárunum ferðaðist hann av fundi til fund, og var altíð til dystin fús, sum hann tók til:

»Jeg, helt foruden ???, det, som jeg elsker, gør mig glad, skønt varm og vred tillige.«

Tað vóru tey, ið harmaðust um, at Björnson oyddi megi sína á politiskum stríðsvøllum, men hann kundi ikki binda frið.

»At være, hvor det netop gjaldt, det blev mig næsten mer end alt.«

Summi hildu, hann misstók seg í hesum, at hann var meira har, hvar orðini gjeltu, enn hvar tað galt. Men í mongum spurningum segði Björnson megnar orð, og mong vóru tey menniskju, hvørs lagna broyttist av hansara ávum.

Fá vóru honum síðan so takksom sum manndráparin Arni Kulterstad, ið hann bjargaði frá bóðilsoxini.

Arni Kulterstad var bóndi úr Aurdali í Valdres. Fyri væl hundráð árum stóð hann ein dagin skjúldur í smáskógunum og siktad ið riflu síni móti argasta figginda ið hann, og ætt hansara áttu, Óla Hoiland, sum var á veg til mylluna við einum vogni av korni. Kulterstad var gítin sum meistari í at skjóta, og hann segði seinni, at hann ætlaði at siera Hoiland í høgri hand, men kulan rámdi hann í ryggin og fór út gjøgnum hoga lunga. Maðurin fekk deyðamein, og andaðist 10 dagar seinri eftir svára pinu. Kulterstad varð ákærður fyrri yvirlagt morð, men noktaði avgjort.

31 vitni vórðu avhoyrd í sakini. Mong segdu tann ákærda vera sera bráðsintan, og ódligan í fyllskapi. Hann hevði í 13 ár tent í aurdalsku herfylkingini, sum korporálar, men varð uppsagdur í árinum 1856, eftir at hava sitið fangi í 30 dagar fyrri ólýdni í her-tænastuni. Yvirmenn hansara róstu honum fyrri dugnaskap og rættskapni, hann var av

bestu monnum tá hann var edrúur.

Her galt ákæran ikki um dráp í fyllskapi. Ársakirnir vóru aðrir. Figgindskapurin millum ættirnar komst av, at Hoiland, ið fyrr var húsmáður, keypti ættargarðin Kulterstad frá bróður til Arna, meðan hesin var drukkin, fyrri ein spottpris. Hann seldi helvtina av garðinum aftur fyrri sama pening, sum hann keypti allan garðin fyrri. Tað gjørdist søksmál burtúr, men sakin gekk bróður Arna imót.

Tó vórðu faðir og móður teirra bøgvanði á garðinum sum aftigefólk, so teirra kor gjørdist, at liva av náði, hjá versta figginda, ættin átti.

Arni Kulterstad og Óli Hoiland skeldaðust og bardust hvar teir møttust. Heitast gekk til millum báðar á vartingni í Aurdali á Marriumessu um várið í 1856. Fólk stóðu í trunnum úti í túninum. Arni Kulterstad gekk friðaliga móti garðinum, tá Óli Hoiland bráðliga vendi ser á og rendi knívin gjøgnum høgri hond á Arna, so hondin síðan gjørdust lami. Kulterstad meldaði hetta til lensmannin, men hesin gjørdi einki við sakina. Tó tað ongan veg tyktist ganga við at fáa nakran rætt lógligan veg, var tað at Arni tók sakina í egnu hond og skeyt Óla.

Arni Kulterstad varð í 1859 domdur eftir meining fyrri yvirlagt morð, og dómurin varð deyðadómur. Triggir av teim átta dómurum vildu ha va hann náðan, men hinir vóru imóti og segdu at tað gekk so harðliga til í Valdres, at nú máttu menn fáa at vita hvat sakin galt.

Verjin, statsadvokatin Dunker, segði, tann ákærði ikki kundi dómast fyrri annað enn dráp, ikki fyrri morð. Tað var ivi bæði um ætlanina og hvussu ógerðin varð framd.

Karl kongur gav anslag um bøn um náði 11. februar 1860. — Tá viðgekk Arni Kulterstad, at hann hevði skotið Óla, men tað hevði ikki verið ætlanin at drepa. Hann hevði mett eftir hondin fyrri at marka hana, fyrri tað ið Óli hevði gjørt móti honum.

Var heita rætt, Arni segði, var deyðsdómur ikki lógligur.

Ásett varð, at anrættingin skuldi vera so skjótt gjørligt eftir 16. April; men síðst í Februar kom Bjørnstjerne Björnson, ið tá var 27 ára gamal at vitja Arna í fongslinum. Hann talaði leingi og stillan við deyðsfangan. Björnson hevði framman undan granskað alt

ið framkomið var í sakini, og nú segði Arni honum opið og erliga, at hann hevði siktad eftir hondini, fyrri at gera tað sama sum figgindi hansara hevði útint móti honum. Og, tann deyðsdømdi legði aftrat: Sum eg eri nú, orki eg ikki at doyggja. Eg má fáa skotbráð.

Björnson skrivaði tá grein í »Aftenbladet«, hvar hann segði frá samrøðuni við Arna, og visti á at tað Arni segði mátti vera rætt í øllum tí avgerandi. Tá helt eingin at tað var gjørligt at broyta dómin, men henda grein Björnson gjørdi tað, at orðaskifti reistist í bløðunum, og í statsráðnum í Stockholm varð dómurin broyttur til livsstraff. Arni sat fangi fyrri tað hann hevði forbrotið í tjúgu ár á Akershusi. Tó varð hann latin leysur fyrri góðan atburð í fongslinum. Synir hansara vóru tá búsettir í Amerika, og hagar til teirra fór Arni Kulterstad eftir hesi tjúgu tungu ár í fangaskapi.

Björnson hitti hann á fyrilestrafærð í Amerika, og tað var eitt rorandi móti millum hesar báðar: Skaldið og mannin sum Arni kundi takka fyrri at hann fekk lov at liva 42 long ár eftir at hann var domdur til høgustabban.

Arni doyði í Wisconsin 77 ára gamal.

Árið fyrri skrivaði hann bræv til Björnson, ið náddi við jólapostinum til Aulestad, garðin hjá stórskaldinum. Brævið er til enn, og ljóðar so:

Harri Bjørnstjerne Bjørnson!

Kæri faðir! Gevið mær loyvi at nevna tygum við hesum, fyrri mær so dyrabara manni, men eg má enn einferð sleppa at takka tygum fyrri tað ósigandi góðheit og vælgerð, sum tygum hava gjørt mær, og tí kann eg við rætti kalla tygum min annan faðir, tí eg havi tygum at takka fyrri, at eg fekk frælsi. Tygara veltugu orð og skrivning høvdu meg til at bloyta tey høvdu hjørtu, sum vóru móti mær, til miskunn; tygum góði Björnson, vóru maðurin ið bjargaði mær úr deyðanum.

Tað finst eingin undir sólini ið hevur gjørt einum medmenniskja so gott, at tað kann uppvigast móti tí, tygum hava gjørt móti mær.

Við harmi hugsi eg um, at mær aldri hevur borið til at geva tygum okkurt, fyrri at visa tygum eitt sindur av takksemi, fyrri tygara ótrýttuliga ágrýtni ið tygum høvdu fyrri at bjarga mær úr deyðans myrkri, og síðani fyrri at biðja fyrri mær, so eg gjørdist friur

maður. Eg havi einki annað at geva uttan einans min hjartans takk, alt annað her í livinum er sum halgbrot at rokna, móti tygara gerningi. Mini orð duga ikki at siga, hvat eg kenni fyrri tygum, tí kæri Björnson, tygum eru altíð ið huga minum, hvar eg liggi, standi og gangi, so leingi eg livi, og í minni síðstu stund skal eg biðja Guds vælsignils yvir tygum.

Hvussu livimátin er, so eri eg gamal og gráur, ússaligur eri eg nú, og elli er farið at boyggja, við sorg, og royndarstundum, sum mandómskraft og sálarmegi minka dag og nátt. Hetta er tað eg kann siga um livimátin. Kanska fari eg undan tygum hagar, hvar ongar freistingar eru, og um fáteku bøn min formáar ser nakað, skal eg siggja stjørnu tygara lýsa, ikki bara

her á jorð, men í Kristi ríki í evigheitini.

Far nú væl, min kæri ógloymandi Bjørnstjerne Björnson, og manga túsend takk fyrri tað gleði tygum hava givið mær.

Við stórarí hávirðing

Arni Kulterstad.

Tað skilir ein og hvør at hetta jólabrævið var Björnson kærkomið. Hann talaði mangan teirra sak, ið hann helt vera fyrri órætti, eisini uttan fyrri Noregis ríki, og hann fekk mong takkarbrøv, og vitnisburðir um vinskapi og takksemi, men aldri var úrslitið av hansara ótrýttuliga strevi, so sjónskt og glæsili, sum tá tað galt Arna Kulterstad.

Týtt hevur Viggo Dalsgaard.

Ráfiskaprisir

Ráfiskanevndin, sum sett er eftir lótingslóg nr. 21 frá 8. mei 1969, hevur á fundi 20. des. 1972 ásett hesar minstiprisir fyrri fyrstafloks ráfisk blóðgáðan krudvur við høvdi.

Toskur yvir 70 cm.	kr. 2,08	pr. kg.
Toskur 44—70 cm.	— 1,75	— —
Toskur 34—44 cm.	— 1,00	— —
Hýsa yvir 40 cm.	— 2,28	— —
Hvít longa ongan pris	— 1,45	— —
Blálonga ongan pris	— 1,16	— —
Brosma yvir 52 cm.	— 0,80	— —
Skøta yvir 52 cm.	— 0,92	— —
Kongafiskur yvir 52 cm.	— 1,34	— —
Upsi ongan pris	— 1,27	— —
Hvitingur yvir 31 cm ...	— 2,52	— —
Havtaska ongan pris	— 6,15	— —
Kalvi undir 1 kg ongan pris	— 5,75	— —
Kalvi 1—4 kg ongan pris	— 1,60	— —
Kalvi 4—60 kg ongan pris	— 1,15	— —
Kalvi yvir 60 kg ongan pris	— 1,83	— —
Svartkalvi yvir 4,2 kg ..	— 1,42	— —
Svartkalvi undir 4,2 kg	— 1,31	— —
Tunga ongan pris	— 1,31	— —
Reyðsprøka ongan pris	— 1,31	— —
Skrubba ongan pris	— 1,31	— —

Hesir prisir eru galdandi frá og við 21. des. 1972 sum omanfyri tilskilað á hesum plássum:

Klakksvík, Hvannasund, Norðepli, Lørvik, Fuglafjørð, Eiði, Gøtu, Skálafirði, Nólsoy, Tórshavn, Vestmanna, Miðvági, Sørvági, Tvøroyri og Vági.

Fyri tey avreiðingarpláss, sum eru ikki nevnd her, verður prisurin hin sami, sum í omanfyrinevndu pláss um við frádrátt av flutningskostnaði til og frá avskipingarhavn.

Tórshavn, 21. des. 1972.

RÁFISKANEVNDIN